

Prof. dr. Asim Mujkić
Univerzitet u Sarajevu / University of Sarajevo
Fakultet političkih nauka / Faculty of Political Sciences

**NACRT ZA DEMOKRATSKU REHABILITACIJU
BOSNE I HERCEGOVINE¹**

DRAFT FOR B-H DEMOCRATIC REHABILITATION²

Knjiga prof. Pejanovića *Država BiH i demokratija* koja je pred nama uz nedavno objavljene *Ogleda o državnosti i političkom razvoju BiH*, također na engleskom jeziku, predstavlja ne samo presjek njegovog intelektualnog i istraživačkog rada u protekle dvije decenije već i presjek osnovnih društveno-političkih silnica koje, s jedne strane, oblikuju ovu zemlju, a s druge, otvaraju alternativne prostore političke artikulacije i nagovještavaju pravce mogućeg društveno-političkog razvoja. Posebnu težinu ima činjenica da pred sobom imamo tekst na engleskom jeziku koji razbija jezičku barijeru, daje glas inicijativama i perspektivama s terena i na taj način čini nas sugovornicima svjetske zajednice istraživača, a ne više samo pukim objektima njihovih opservacija. S tim u vezi čestitke profesoru Pejanoviću i izdavaču Sarajevo University Pressu što su se odlučili na ovaj hrabar iskorak. Knjiga *Država BiH i demokratija* pored uvoda i zaključka sastoji se iz četiri poglavlja: 1. „Društveno-historijski temelji državnosti BiH“, 2. „EU i politička budućnost BiH“, 3. „Kontroverze i izazovi razvoja parlamentarne demokratije BiH“ i 4. „Demokratija u lokalnim zajednicama“.

U ovoj knjizi jasno su prepoznatljive tri perspektive ili grupe pitanja čiji međudnos tvori specifični politički reljef BiH, ali i dvije dublje dimenzije, kao dvije tektonske ploče, koje se tiču samih temelja bosanskohercegovačke političke zajednice, a koje su u tekstu Mirka Pejanovića jasno suprotstavljene. Što se tiče ovih suprotstavljenih dubinskih dimenzija ili vizija BiH kao političke zajednice, sasvim je razumljivo da se nakon decenija

---

¹ Prikaz knjige *The State of Bosnia and Herzegovina and Democracy* prof. dr. Mirka Pejanovića (Sarajevo, University Press, 2017).

² This text is a review of a book *The State of Bosnia and Herzegovina and Democracy* by Prof. Dr. Mirko Pejanović (Sarajevo: University Press, 2017).

vladavine jedne od njih – one desne, etnonacionalističke koju karakterizira sistematsko izivljavanje nad društvom, narodima, građanima pa i samom bosanskohercegovačkom zemljom – postavi pitanje o njenom smislu i da se konfrontira s onom drugačijom vizijom koja proistječe najprije iz ljevičarske perspektive ostvarene tokom NOR i socijalizma, a potom razvijene u proevropskom republikansko-građanskom diskursu koji se pojavio u vrijeme demokratskih promjena da bi ubrzo bio brutalno bačen u stranu. Profesor Pejanović jedan je od rijetkih intelektualaca koji sistematski promišlja bosanskohercegovačku stvarnost iz tog diskursa.

Kako kolone korumpiranih desnih etnopolitičkih poduzetnika zauzimaju i rasparčavaju naše resurse i institucije produbljujući sentiment straha i podjele, dok istovremeno kolone mladih ljudi s autobuskih kolodvora zauvijek napuštaju svoju zemlju, BiH nam se doslovno rastače pred našim očima. Posljednja faza hegemonije desne, etnonacionalističke perspektive za BiH, danas nam se otkriva u svojoj istini. Nakon faze zaposjedanja svog zamišljenog nacionalnog teritorija, nakon ovladavanja njegovim resursima i njihovom ortačkom redistribucijom, nakon učvršćenja svoje ideološke hegemonije, u ovoj posljednjoj fazi vladavine desničarske etnonacionalističke perspektive dolazimo do nove vrste etničkog čišćenja – čišćenja od vlastitog naroda. Izgleda da su kolone nepotrebnih ljudi, višak ljudi, armije ljudi na čekanju jedino što je nacionalizam uspio proizvesti. Već četvrt stoljeća nacionalističke politike uvjeravaju nas da ne možemo živjeti zajedno u svojim različitostima, ali jedino čemu možemo pouzdano svjedočiti svojim očima je upravo obrnuto: očito ne možemo živjeti odvojeno, očito je da se baš ništa nije konstruktivno moglo napraviti pod vladavinom te ratom proizvedene odvojenosti. To je bilo jasno komunistima i naprednoj inteligenciji 1937, kao što nije jasno današnjim skrbnicima naših vitalnih nacionalnih interesa. To je kratka poenta ove knjige.

Time dolazimo do tri ključne perspektive koje Pejanović razvija unutar građansko-demokratske vizije za BiH. To je najprije historijsko-politička. U njoj hegemonijskom narativu etnonacionalizma Pejanović kontrastira dvojno zavobihovsko utemeljenje moderne bosanskohercegovačke političke zajednice kao zajednice ravnopravnih i slobodnih naroda i zajednice ravnopravnih i slobodnih građana. Taj suptilni i dijalektički napet balans nije lako postići, što pokazuje cjelokupna moderna politička historija BiH, ali to ne znači da taj cilj koji, kako pokazuje Pejanović, korespondira fundamentalnim evropskim vrijednostima, treba odbaciti. Njega treba, baš zato što je dijalektičan, stalno iznova reartikulirati i posljednja takva reartikulacija desila se u dokumentu nazvanom *Platforma za rad Predsjedništva R BiH u ratnim uslovima*. Ovdje mi se čini posebno važnim

podsjetiti na ključne aspekte Platforme, odnosno njezina dva strateška cilja koja su bila, kako kaže Pejanović, najprije objedinjavanje svih patriotskih snaga u zajednički front odbrane bosanskohercegovačke države i definiranje karaktera države za koju se te snage trebaju boriti. S tim u vezi, Platforma definira BiH kao suverenu i nezavisnu državu građana, konstitutivnih i jednakih naroda Muslimana, Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda koji u njoj žive. Istovremeno Platforma propisuje da će R BiH biti konstituirana na principima parlamentarne građanske demokratije, tržišne ekonomije, partijskog pluralizma i ljudskih prava i sloboda. Ovim se izvorni zavobihovski principi nadograđuju skupom evropskih liberalno-demokratskih vrijednosti. Zanimljiva činjenica u vezi s Platformom je, na što nam pažnju skreće autor, da je sama ideja ovakvog strateški važnog dokumenta ponikla i raspravljana unutar građanske opozicije tokom burnih mjeseci aprila i maja 1992. nakon što je uslijedio privremeni kolaps etnonacionalističkog koncepta vladavine koji je prerastao ili u otvoreni secesionizam ili u beznadežnost, dok je demokratska opozicija pokazala zrelost i historijsku odgovornost za opstojnost zemlje. Na postulatima Platforme formirana je AR BiH, a BiH je dobila prepoznatljivi multietnički subjektivitet u međunarodnim odnosima koji je zadobio simpatije široke svjetske javnosti.

Druga perspektiva tiče se studija iz područja bosanskohercegovačkog parlamentarizma koji u svojim tekstovima profesor Pejanović raskrinkava kao etnokrasko-partitokraski model vladavine koji u suštini pervertira savremeni parlamentarno-demokratski sistem u kojem, kako kaže Pejanović, političke vođe kidnapiraju moć parlamenta. Autor zaključuje: „Namjesto postizbornih koalicijskih sporazuma, pobjedničke stranke raspoređuju moć prema partnerskim odnosima. Podjela moći na partnerskoj osnovi i bez koalicijskog, javno proklamiranog političkog programa onemogućila je parlamentarne stranke da postignu politički konsenzus o reformama i zakonima koje treba da donese Parlamentarna skupština BiH, čime se suprotstavljaju volji od 80% građana da BiH što prije postane član EU.“ U tom postotku profesor Pejanović vidi ogroman resurs za promjene kojega je potrebno mobilizirati na konstruktivan način, a to nimalo nije lagan zadatak. Ako su, s jedne strane, kako proistječe iz Pejanovićevih analiza parlamentarizma u našoj zemlji, više instance ukopane u politikantstvo etnopolitičkih elita, da li onda građani imaju neke drugačije institucionalne aranžmane na raspolaganju da artikuliraju i ostvare svoju volju za normalnim životom? Upravo na tom mjestu otvara se i treća perspektiva, možda ponajviše zapostavljena u svakodnevnom bosanskohercegovačkom političkom diskursu. Ta perspektiva tiče se demokratije u lokalnim zajednicama. Na prvi pogled ovaj aspekt proučavanja može se učiniti manje

važnim od onih medijski istaknutih, takozvanih gorućih problema kao što su ustavne promjene, ravnopravnost i konstitutivnost naroda, izmjene izbornog zakona i modeli kolektivnog predstavljanja. Ali, pažljivije čitanje teksta Mirka Pejanovića vrlo brzo će nas razuvjeriti u lažnost te olako prihvaćene i medijski vođene konstrukcije. Proširenje demokratske baze, poticanje građana na participaciju u političkim procesima može se, prema mišljenju autora, pokazati spasonosnom formulom izlaska iz etnonacionalističke slijepe ulice. Upravo etnonacionalisti cijelo vrijeme uporno rade na sužavanju demokratske baze i na obeshrabrivanju njihovog učešća u političkim procesima. Pejanović se rukovodi uvidom Johna Stewarta Milla po kojem „jedini oblik demokratije koji je zbiljski djelotvoran temelji se na širokom uključenju naroda u upravljačke aktivnosti preko svojih lokalnih zajednica“. Nakon historijskog osvrta i niza analiza Pejanović zaključuje da je „participacija građana u odlučivanju o javnim poslovima svojih općina postala temelj demokratskog razvoja bosanskohercegovačke države“. U toj dimenziji profesor Pejanović prepoznaje potencijal za promjenu jer nigdje nije lakše raskrinkati etnonacionalističku ideologiju kao na lokalnom nivou. Da li je to obeshrabrujuća poruka, jer predviđa mukotrpan proces demokratske izgradnje bosanskohercegovačkog društva iz države odozdo i iznutra? Možda, ali ne zaboravimo, i na to nas autor podsjeća na stranicama ove knjige, da se zavnobihovska BiH isto tako mukotrpano izgrađivala iznutra, odozdo od nukleusa državnosti – narodnooslobodilačkih odbora koji su neposredno demokratski oblikovali svoj društveni i politički život da bi potom uobličili svoju političku zajednicu. Što prije shvatimo da je potrebno njegovati taj izvorni demokratski impuls odozdo, utoliko prije ćemo biti potpomognuti i odozgo, od institucija međunarodne zajednice i EU.